

တူရကီနိုင်ငံဆိုင်ရာအချက်အလက်များ

အကျယ်အဝန်း၊လူဦးရေနှင့်မြေမျက်နှာသွင်ပြင်

၁။ တူရကီနိုင်ငံသည် အာရှတိုက်အနောက်ပိုင်းရှိ အာရှမိုင်းနားကျွန်းဆွယ်တစ်ခုလုံးနှင့် ဥရောပ တောင်ပိုင်း အရှေ့ဖက်အစွန်းတို့ ပါဝင်သော သမ္မတနိုင်ငံဖြစ်သည်။ တူရကီနိုင်ငံ၏ အကျယ်ဆုံးနှင့် အရှည်ဆုံးနေရာများမှာ မိုင် ၄၀၀ နှင့် မိုင် ၉၀၀ အသီးသီး ရှိကြ၍ စုစုပေါင်း အကျယ်အဝန်းမှာ ၂၉၆၁၈၅ စတုရန်းမိုင် ဖြစ်သည်။ ၂၀၁၀ ပြည့်နှစ် သန်းခေါင်စာရင်းအရ လူဦးရေမှာ ၇၃ သန်းကျော် ရှိသည်။ တူရကီ နိုင်ငံသားတို့သည် အစ္စလာမ်အယူဝါဒကို သက်ဝင် ယုံကြည်ကြသည်။ အာရှတိုက်ရှိ တူရကီနိုင်ငံနှင့် ဥရောပ တိုက်ရှိ တူရကီနိုင်ငံ၏ ပြည်နယ်များကို ဗော့စပရပ်ရေလက်ကြား၊ မာမရာပင်လယ်၊ ဒါးဒနဲရေလက်ကြားတို့က ပိုင်းခြားထားသည်။ ရှေးနှစ်ပေါင်းများစွာကပင် အရှေ့နှင့် အနောက်တို့ ဖြတ်သန်းသွားလာရာအရပ်ဖြစ်ခဲ့သောကြောင့် နိုင်ငံပင်ငယ်သော်လည်း များစွာအရေးပါခဲ့လေသည်။

၂။ တူရကီနိုင်ငံရှိ တောင်တန်းများကား တောရပ်၊ အင်တီတောရပ်၊ အဂ္ဂရီဒက်၊ ပွန်းတပ်ဟူ၍ ဖြစ်သည်။ အာရှမိုင်းနားအတွင်းဖက်၌မူ တနိုင်ငံလုံး၏ သုံးပုံတပုံ ကျော်ခန့်ရှိ၍ ကျယ်ပြန့်သောကုန်းပြင်မြင့်ကြီးရှိသည်။ ထိုကုန်းပြင်မြင့်သည် ပင်လယ်ပြင်မှ ပေ၂၅၀၀ မှ ၆၀၀၀ အထိ မြင့်သည်။ တူရကီနိုင်ငံ၌ ထင်ရှားသော မြစ်ကြီးတို့မှာ ဥရောပတိုက်ဖက်တွင်မားရစ်ဆာမြစ်၊ မင်ဒယ်ရက်မြစ်နှင့် ဆာကားရယားမြစ်တို့ ဖြစ်ကြသည်။ ရာသီဥတုမှာ ကမ်းရိုးတန်းဒေသများ၌ စွတ်စိုထိုင်းမှိုင်း၍ ကုန်းတွင်းပိုင်း၌မူ ခြောက်သွေ့သည်။ ကုန်းတွင်းပိုင်းဒေသ၌ ဆောင်းရာသီတွင် အရှေ့မြောက်လေအေးတိုက်ခတ်သောကြောင့် အလွန်အေး၍ နွေရာသီ၌ အလွန်ပူပြင်းသည် သာမက သဲမုန်တိုင်း များလည်း ကျရောက်လေ့ရှိသည်။ တောင်တန်းများပိုင်းရံနေသဖြင့် ကုန်းတွင်းပိုင်း၌ နှစ်စဉ်ရွာသွန်းသော ဆောင်းရာသီ မိုးရေချိန်မှာ ၁၀ လက်မပင် မပြည့်ချေ။

ကမ်းရိုးတန်းတလျှောက်တွင် မိုးကောင်းသော်လည်း မြောက်ဖက် ကမ်းရိုးတန်း ဌာသလျှင် မိုးအသည်းထန်ဆုံးရွာသည်။ အီးဂျီးယန်းပင်လယ်ဖက်ရှိ အစ်ဇောမြို့ (ရှေးအခေါ် ဆမားနားမြို့) အနီးတဝိုက်ဒေသမှာ နွေရာသီတွင် ပူနွေး၍ ဆောင်း ရာသီတွင် တော်ရုံသာအေးသဖြင့် တူရကီနိုင်ငံတွင် ရာသီဥတု အသာယာဆုံးအရပ် ဖြစ်ပေသည်။ ရှေးတူရကီနိုင်ငံ၏ ရှစ်ပုံတပုံသည် ထင်းရှူးပင်၊ ဝက်သစ်ချပင်၊ ဗောက်ပင်၊ သစ်အယ်ပင် စသည့်အပင်များပါဝင်သော သစ်တောများဖြင့် ဖုံးလွှမ်း လျက်ရှိသည်။ တနိုင်ငံလုံးလူဦးရေ၏ ၆၅ ရာခိုင်နှုန်းသည် လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေး လုပ်ငန်းနှင့် ကျွဲနွားမွေးမြူရေးလုပ်ငန်းများဖြင့် အသက်မွေးကြသော်လည်း နိုင်ငံ၏ မြေယာ ၂၀ ရာခိုင်နှုန်းကိုသာ စိုက်ပျိုးလုပ်ကိုင်ကြသည်။ ကျန်သောမြေသည်ကား မြေရိုင်းဘဝဌာသ ရှိသေးသည်။

နောက်ခံသမိုင်း

၃။ တူရကီလူမျိုးများ၏ မူလဒေသမှာ မွန်ဂိုလီးယားပြည်ဖြစ်၍ ၆ ရာစုနှစ်တွင် တာကီစတန်ပြည်သို့ ထိုမှတဆင့် ရောက်လာကြပြီးလျှင် ၇ ရာစုတွင် အစ္စလာမ် အယူဝါဒကို သက်ဝင်ယုံကြည် ကိုးကွယ်ခဲ့ကြလေသည်။ တူရကီနိုင်ငံတည်ရှိရာ အာရှမိုင်းနား အရပ်သို့ပထမဦးစွာရောက်လာသော တူရကီများမှာ ဆဲလ်ချွတ်က် တူရကီလူမျိုးများဖြစ်၏။ ယင်းတို့သည် ၁၀၅၅ ခုနှစ်တွင် အာရှမိုင်းနား၌ နိုင်ငံတည် ထောင်ကြလေသည်။ မွန်ဂိုလူမျိုးများ၏ တိုက်ခိုက်မှုကြောင့် အာရှတိုက်အလယ်ပိုင်းမှ ဆုတ်ခွာခဲ့ရသော အော်တိုမန်တူရကီလူမျိုးများသည် ဆဲလ်ချွတ်က် တူရကီလူမျိုးများ ထံတွင် အမှုထမ်းခဲ့ပြီးနောက် ၁၂၉၉ ခုနှစ်၌ ယင်းတို့၏ ခေါင်းဆောင်ပထမအော့ စမန်ဘုရင်သည် နိုင်ငံသီးခြားတည်ထောင်၍ အာရှမိုင်းနားတစ်လုံးကို သိမ်းပိုက်ပြီး သော် ဥရောပတိုက်တွင်းသို့ နယ်ချဲ့ခဲ့လေသည်။ ၁၃၅၅ ခုနှစ်တွင် ဂလစ်ပိုလီ ကိုလည်းကောင်း၊ ၁၄၅၃ ခုနှစ်တွင် ကွန်စတန်တီနိုပယ်မြို့ကိုလည်းကောင်း၊ ၁၄၈၀ ပြည့်နှစ်တွင် ဘော်လ ကန်နိုင်ငံငယ်များကိုလည်းကောင်း၊ ၁၅၅၀ ပြည့်နှစ်တွင် အီဂျစ်၊ ဆီရီးယား၊ အာရေဗျ၊ မက်ဆိုပိုတေးမီးယား၊ ထရစ်ပိုလီနှင့် ဟန်ဂေရီစသော နိုင်ငံများကိုလည်းကောင်း၊ ၁၅၇၁ ခုနှစ်တွင် ဆိုက်ပရပ်ကျွန်းနှင့် ၁၆၆၉ ခုနှစ်တွင် ဂရိကျွန်းတို့ကိုလည်းကောင်း

ဆက်လက်သိမ်းပိုက်လိုက်ခြင်းဖြင့် ဥရောပနှင့် အာဖရိကတိုက်များအထိ ကျယ်ပြန့်သော အော်တိုမန်တူရကီနိုင်ငံတော်ကြီး ဖြစ်ပေါ်လာခဲ့လေ၏။ စတုတ္ထမဟာမက်ဘုရင် (၁၆၄၃-၁၆၈၃) လက်ထက် ၁၆၈၃ ခုနှစ်၌ ဥရောပတိုက်ရှိ ဗီယင်နာမြို့ကို လုပ်ကြံရာ၌ အရေးနိမ့်ခဲ့သည်မှစ၍ တူရကီတို့၏ အော်တိုမန်နိုင်ငံတော်ကြီး တဖြည်းဖြည်း ပျက်စီးခဲ့ရလေသည်။ ၁၆၉၉ ခုနှစ်တွင် ဟန်ဂေရီနိုင်ငံကို စွန့်လွှတ်လိုက်ရပြီးနောက် ၁၇၆၈-၁၇၇၄ နှင့် ၁၇၈၂-၁၇၉၂ ခုနှစ်များ အတွင်း ရုရှနှင့် ဖြစ်ပွားသော စစ်ပွဲနှစ်ရပ်စလုံးတို့၌ အရေးနိမ့်ခဲ့သဖြင့် ၁၇၈၃ ခုနှစ်တွင် ကရိုင်းမီးယားနယ်ကို ရုရှသို့ ပေးလိုက်ရလေသည်။ ဂရိနိုင်ငံသည် ၁၈၂၁ ခုမှ ၁၈၂၉ ခုနှစ်အထိ တူရကီတို့ အုပ်စိုးမှုကို အောင်မြင်စွာ တော်လှန်နိုင်ခဲ့သဖြင့် လွတ်လပ်ရေးပေးလိုက်ရပြန်သည်။ ၁၈၀၄ ခုနှစ်တွင် ဆားဗီးယားနိုင်ငံ ပုန်ကန်ထကြွမှုမှစ၍ ဂရိကဲ့သို့သော တူရကီပိုင် ဘော်လကန်နိုင်ငံများ မငြိမ်မသက်ဖြစ်လျက်ရှိသည်ကို အခွင့်ကောင်းယူပြီးလျှင် ရုရှတို့က တူရကီဖက်သို့ နယ်ချဲ့လာပြန်သောကြောင့် ကရိုင်းမီးယားစစ်ပွဲ (၁၈၅၃-၁၈၅၆) ဖြစ်ပွားခဲ့၏။ ဤစစ်ပွဲတွင် အင်္ဂလိပ်နှင့် ပြင်သစ်တို့က တူရကီဖက်မှ ဝင်ရောက် တိုက်ခိုက်ကြသဖြင့် ရုရှနိုင်ငံသော်လည်း ၁၈၇၆ ခုနှစ်၌ ဘူလဂေရီးယားနိုင်ငံ ထကြွမှုကို အကြောင်းပြု၍ ရုရှနှင့် တူရကီတို့ ထပ်မံစစ်ဖြစ်ကြပြန်သည်တွင် တူရကီက အရေးနိမ့်သဖြင့် ၁၈၇၈ ခုနှစ် ဘာလင်စာချုပ်အရ ဗော်လကန်နိုင်ငံငယ်များ ဖြစ်သော ဘူလဂေရီးယား၊ ဆားဗီးယား၊ ရူမေးနီးယား၊ ဘော့စနီးယား၊ ဟာဇီဂိုးဗီးယား စသော နိုင်ငံငယ်များကို တူရကီက လွတ်လပ်ရေး ပေးလိုက်ရလေသည်။ ၁၉၀၈ ခုနှစ်တွင် စည်းမျဉ်းခံအုပ်ချုပ်ရေးမျိုးပေးအပ်ရန် ပြုပြင်ရေးသမားများဖြစ်သော တူရကီ လူငယ်အဖွဲ့က တောင်းဆိုရရှိခဲ့လေသည်။ ၁၉၁၂-၁၃ ခုနှစ်အတွင်း ဗော်လကန်နိုင်ငံများသည် တူရကီတို့ကို အယ်လဗေးရီးယားနှင့် မက်ဆီဒိုးနီးယားတိုင်းပြည်များမှ မောင်းထုတ်လိုက်ပြန်သောကြောင့် တူရကီပိုင် ဥရောပနယ်မြေဟူ၍ အရှေ့တောင်ဖက်များ၌ အနည်းငယ်မျှသာ ကျန်ရှိလေသည်။

၄။ ပထမကမ္ဘာစစ် (၁၉၁၄-၁၉၁၈) အတွင်းက တူရကီနိုင်ငံသည် စစ်ရှုံး သည့် ဂျာမနီတို့ဖက်မှ ပါဝင်ခဲ့သဖြင့် စစ်ပြီးသောအခါ ဆီးရီးယား၊ အာရေဗျနှင့် မက်ဆိုပို တေးမီးယားနိုင်ငံများကို လက်လွှတ်လိုက်ရပြီးလျှင် အီဂျစ်နိုင်ငံအပေါ်ရှိ မိမိဩဇာ ကိုလည်း ရုပ်သိမ်းလိုက်ရလေသည်။ ၁၉၁၉ ခုနှစ်တွင် တူရကီနိုင်ငံ ဆမားနားမြို့ (ယခုအခေါ် အစ်ဇမာမြို့) ကို ဂရိတို့က ဝင်ရောက် တိုက်ခိုက်ကြသဖြင့်လည်းကောင်း၊ တူရကီနိုင်ငံကို ဖြိုခွဲလိုက်သော ဆဲဗရားစာချုပ်ကို တူရကီဘုရင်ကိုယ်စားလှယ်များက လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ကြသဖြင့်လည်းကောင်း၊ မကျေမနပ်ဖြစ်ကုန်သော တူရကီလူမျိုး တို့သည် ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်တွင် အန်ကာရာ မြို့၌ မျိုးချစ်ပုဂ္ဂိုလ်ကြီး မွတ်စတာ ဖာကယ်မားလ်အစိုးရအဖွဲ့က အုပ်ချုပ်၍ ကွန်စတန်တီနိုပယ်မြို့အနီးတဝိုက်ကိုသာလျှင် စူလတန်ဘုရင်ကအုပ်ချုပ်ခဲ့ရလေသည်။ ၁၉၂၂ ခုနှစ်သို့ ရောက်သောအခါ တူရကီနိုင်ငံ သည် စူလတန်ဘုရင်၏ အုပ်ချုပ်မှုကို ဖျက်သိမ်း၍ သမ္မတနိုင်ငံထူထောင်လိုက်လေသည်။ ထိုအချိန်မှစ၍ တူရကီနိုင်ငံသည် အဖက်ဖက်၌ လျင်မြန်စွာ ပြောင်းလဲ တိုးတက် ခဲ့ပေသည်။ ရှေးဆန်သော စနစ်တို့ကိုပယ်၍ အနောက်နိုင်ငံတရားဥပဒေနှင့် ဒီမိုကရေစီဝါဒ တို့ကို ကျင့်သုံးလာပြီးလျှင် စက်မှုလုပ်ငန်းများကို တည်ထောင်ခဲ့လေသည်။

အစိုးရနှင့်နိုင်ငံရေး

၅။ ၁၉၆၁ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၉ ရက်နေ့တွင် ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံ အခြေခံဥပဒေသစ်တစ်ရပ်ကို လူထုဆန္ဒပေး ပွဲဖြင့်အတည်ပြုခဲ့ ၏။ ထိုအခြေခံဥပဒေအရ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာသည် နိုင်ငံတော် သမ္မတတွင် တည်ရှိသည်။ ဥပဒေပြုရေးအာဏာသည် အမျိုး သားလွှတ်တော်ကြီးတွင် တည်ရှိ၍ တရားစီရင်ရေးအာဏာသည် သီးခြားလွတ်လပ်သော တရားရုံးများတွင် တည်ရှိလေသည်။ တူရကီလွှတ်တော်တွင် ကိုယ်စားလှယ် ၁၈၄ ဦးပါဝင်သော ဆီးနိတ်လွှတ်တော်နှင့် ကိုယ်စားလှယ်ဦးရေ ၄၅၀ ပါဝင်သော အမျိုးသားလွှတ်တော်တို့ပါဝင်၏။ နိုင်ငံတော်သမ္မတကို ထိုလွှတ်တော်နှစ်ရပ်၏ ပူးတွဲအစည်းအဝေးမှ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ရ၏။ သမ္မတ၏သက်တမ်း မှာ ၇ နှစ်ဖြစ်၍ နောက်တကြိမ် ထပ်မံ အရွေးခံခွင့် မရှိပေ။ တူရကီနိုင်ငံ၏ လက်ရှိသမ္မတမှာ

ရာဇဝင်တာရစ်အာဒိဂန်ဖြစ်သည်။ ဝန်ကြီးချုပ်မှာ အာမက်ဒဗာတိုဂလူးဖြစ်သည်။

၆။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ် (၁၉၃၉-၄၅) ဖြစ်ပွားစဉ်က တူရကီနိုင်ငံသည် ကြားနေခဲ့သည်ဟု ဆိုသော်လည်း ၁၉၄၄ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၂ ရက်နေ့တွင် ဂျာမနီနိုင်ငံနှင့်လည်းကောင်း ၁၉၄၅ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ ၃ ရက်နေ့တွင် ဂျပန်နိုင်ငံနှင့်လည်းကောင်း အဆက်အသွယ်များ ဖြတ်လိုက် ပြီးလျှင် ၁၉၄၅ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ ၂၃ ရက်နေ့တွင် ထိုနိုင်ငံတို့ကို စစ်ကျေညာခဲ့လေသည်။ စစ်ပြီးခေတ်၌ ဒါးဒနယ်ရေလက်ကြား ကို တူရကီနှင့် ရုရှတို့ ပူးပေါင်းထိန်းသိမ်းရန်ဟူသော ရုရှအဆိုကို တူရကီက လက်မခံသဖြင့် ရုရှက တူရကီနှင့် အဆက်ဖြတ်လိုက်လေ၏။ ၁၉၄၅ ခုနှစ် မတ်လ ၁၉ ရက် နေ့တွင် ဆိုဗီယက် ရုရှအစိုးရတို့က ထိုနှစ် နိုဝင်ဘာလ ၇ ရက်နေ့မှအစပြု၍ ၁၉၂၅ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ ၁ ရက်နေ့၌ ၁၀ နှစ်သက်တမ်းထားရှိကာ တူရကီနိုင်ငံနှင့် ချုပ်ဆိုခဲ့ပြီးလျှင် ထိုနောက်၌ ၁၉၄၅ ခုနှစ်အထိ သက်တမ်းတိုးလိုက်သောကြားနေရေး၊ မကျူးကျော်ရေးနှင့် နိုင်ငံ အချင်းချင်း ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေး စာချုပ်ကိုပယ်ဖျက်ကြောင်း ကျေညာခဲ့လေသည်။

၇။ နောက်ထပ်မံ၍လည်း စာချုပ်အသစ်ချုပ်ဆိုခြင်းမရှိခဲ့ပေ။ တူရကီနိုင်ငံသည် ၁၉၄၅ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၁၂ ရက်နေ့တွင် အန်ကာရာမြို့တော်၌ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုက ငွေကြေး ထောက်ပံ့ကူညီမည့် စာချုပ်တစ်ရပ်ကို ချုပ်ဆိုလက်မှတ်ရေး ထိုးခဲ့သည်။ တူရကီ နိုင်ငံသည် နေတိုးအဖွဲ့ဝင်တစ်ဦးဖြစ်၍ ဥရောပဘုံဈေးအဖွဲ့တွင် အပေါင်း အပါအဖွဲ့ဝင်တစ်ဦးဖြစ်သည်။

၈။ တူရကီနိုင်ငံကို သမ္မတနိုင်ငံအဖြစ် ရောက်သည်မှအစပြု၍ ကယ်မားလ်အ တာတွရ်က တည်ထောင်ခဲ့သည့် ပြည်သူ့သမ္မတပါတီက အုပ်ချုပ်ခဲ့ရာ၊ ၁၉၄၆ ခုနှစ်တွင် အတိုက်အခံ ဒီမိုကရက်တစ် ပါတီကို တည်ထောင်ခဲ့၏။ ထိုပါတီသည် ၁၉၅၀ ပြည့်နှစ် ရွေးကောက်ပွဲတွင် အနိုင်ရရှိကာ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို ရရှိ သွားလေသည်။ ၁၉၃၅ ခုနှစ်တွင် ဆိုဗီယက်ယူနီယံက တူရကီနိုင်ငံ၏ အရှေ့ဘက်ပြည်နယ်များအပေါ် ပိုင်ဆိုင် ခွင့်ရှိကြောင်း တောင်းဆိုချက်များကို စွန့်လွှတ်လိုက်ပြီဟု ကျေညာခဲ့၏။

၁၉၆၀ ပြည့်နှစ် မေလ ၂၇ ရက်နေ့တွင် ဗိုလ်ချုပ် ဂျပားလ် ဂူးရ်ဆဲလ် ဦးဆောင်သည့် အမျိုးသားညီညွတ်ရေး ကော်မတီ၏ ညွှန်ကြားချက်အရ တူရကီစစ်တပ်သည် မန်းဒရက်စ်အစိုးရအဖွဲ့ကို ဖြုတ်ချပြီးလျှင် တိုင်းပြည်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို သိမ်းပိုက် လိုက်လေသည်။ ထိုနောက် အမျိုးသားလွှတ်တော်ကို ဖျက်သိမ်းလိုက်၍ နိုင်ငံ ရေးပါတီများ၏ လုပ်ငန်းဆောင်တာများ ကိုလည်း ရပ်ဆိုင်းလိုက်သည်။ ဗိုလ်ချုပ် ဂူးရ်ဆဲလ် ဝန်ကြီးချုပ် အဖြစ်ဦးစီးသည့် အစိုးရအဖွဲ့သစ်ကို မေလ ၂၈ ရက်နေ့တွင် ဖွဲ့စည်းခဲ့၏။ ၁၉၆၁ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ ၁၂ ရက် နေ့မှအစပြု၍ နိုင်ငံရေးပါတီများ၏ လုပ်ငန်းဆောင်တာများကို တရားဝင် ပြန်လည်လုပ်ဆောင်ခွင့် ပေးခဲ့လေသည်။

၉။ လတ်တလောနိုင်ငံရေး အခြေအနေ သည် အိမ်နီးချင်းဆီးရီးယားနိုင်ငံ နှင့်အီရတ် နိုင်ငံအတွင်းရှိ အစ္စလာမ်မစ်နိုင်ငံတော် အကြမ်းဖက်သမားများအရေးနှင့် ပတ်သတ်ကာ ရုရှားနိုင်ငံနှင့်ဆက်ဆံရေးတင်းမာလျှက်ရှိသည်။ ဆီးရီးယားနယ်စပ်တွင် ကင်းလှည့် ပျံသန်း နေသော ရုရှားလေတပ်၏ အက်စ်ယူ-၂၄ တိုက်လေယာဉ်အား တူရကီ လေတပ်မှ ပစ်ချခဲ့သည့် အပြင် အီရတ်နိုင်ငံအတွင်းသို့လည်း တူရကီ တပ်ဖွဲ့များ ဝင်ရောက်ခဲ့ သည်။ ထိုပြဿနာများကြောင့် ရုရှားတို့အနေဖြင့် တူရကီအပေါ် စီးပွားရေးဆိုင်ရာ အရေးယူမှုများဆောင်ရွက်ခဲ့သည့်အပြင် ယနေ့အထိဆက်ဆံရေးမှာ လိပ်ခဲတည်းလည်း အနေအထားဖြစ်ပါသည်။

အုပ်ချုပ်ရေးနယ်မြေများ

၁၀။ တူရကီနိုင်ငံသည် အုပ်ချုပ်ရေးနယ်မြေများနှင့်ပေါင်းစပ်ဖွဲ့စည်းထား သည့်နိုင်ငံ ဖြစ် သည်။ အုပ်ချုပ်ရေး၊ တရားစီရင်ရေးနှင့် ဥပဒေပြုရေးအာဏာ များကို ဗဟိုအစိုးရကသာလျှင်ချုပ်ကိုင်ထားပြီး ဒေသဆိုင်ရာအုပ်ချုပ်ရေး အဖွဲ့များတွင် အာဏာ အနည်းငယ်သာရှိသည်။ တူရကီနိုင်ငံသည် နယ်မြေများစုစည်းထားသော ပြည်ထောင်စု နိုင်ငံဖြစ်ကာ ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံမဟုတ်ချေ။ သက်ဆိုင်ရာနယ်မြေများအလိုက် အုပ်ချုပ် ရေးမှု များနှင့် မြို့တော်ဝန်များကို ဗဟိုအစိုးရမှရွေးချယ်ခန့် အပ်သည်။ တူရကီနိုင်ငံတွင် စီရင်စု ၈၁ ခုပိုင်းခြားသတ်မှတ်ထားကာ ၎င်းစီရင်စု ၈၁ ခုမှ ခရိုင် ၉၂၃ ခု

ထပ်မံပိုင်းခြားသတ်မှတ်ထားသည်။ သီးခြားနယ်မြေ ၇ ခုနှင့်နယ်မြေ ခွဲ ၂၁ ခုအား သီးခြားသတ်မှတ်ထားပါသည်။

စီးပွားရေး

၁၁။ တူရကီနိုင်ငံသည်ကမ္ဘာ့ ၁၇ နိုင်ငံမြောက်ဂျီဒီပီ တိုးတက်မှုနှုန်း အမြင့်မားဆုံး နိုင်ငံဖြစ်ကာ အသားတင်ထုတ်လုပ်မှုတန်ဖိုး အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၁.၅၇၆ ထရီလီယံ နှင့် တစ်ဦးချင်းဝင်ငွေ အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၁၉,၆၁၀ ဖြစ်ပါသည်။ တူရကီသည် OECD နှင့် G-20 အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံဖြစ်ပါသည်။ တူရကီ၏ပြည်ပပို့ကုန်တန်ဖိုးမှာ ၂၀၁၂ ခုနှစ်တွင် အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၁၆၃ဘီလီယံ ဖြစ်ပါသည်။ တူရကီနိုင်ငံသည် တွင်းထွက် ပစ္စည်းများစွာ ကြွယ်ဝသော နိုင်ငံဖြစ်သည်။ ရွှေ၊ငွေ၊ကြေးနီ၊ ကျောက်မီးသွေး၊ ခဲ၊သွပ်၊ ပြဒါး၊ ကျောက်မီးသွေးနု စသောပစ္စည်း အများအပြားထွက်၏။ ရေနံကိုအရှေ့ တောင်ပိုင်း ဒေသမှာ ရရှိနိုင်သော်လည်း ရေနံထုတ်လုပ်ရေး လုပ်ငန်းမှာ များစွာမဖွံ့ဖြိုး လှသေးချေ။ စက်မှုလက်မှုလုပ်ဆောင်ရာ မြို့များတွင် အဝတ်အထည်နှင့် သံထည်ပစ္စည်း ထုတ်လုပ်သော စက်ရုံကြီးများရှိ၏။ တူရကီနိုင်ငံ၏ ထင်ရှားသော ထွက်ကုန်တစ် ရပ်ကား ကော်ဇောများပင် ဖြစ်သည်။

၁၂။ တူရကီသည်ကမ္ဘာ့ ကားထုတ်လုပ်မှုလုပ်ငန်းတွင် အဆင့် ၁၇ ဖြစ်ပါသည်။ အခြားထုတ်ကုန်တစ်ရပ်မှာ သင်္ဘော တည်ဆောက်မှု လုပ်ငန်းဖြစ်ကာ ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် စုစုပေါင်းတန်ဖိုး အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၁.၂ ဘီလီယံဖြစ်ပါသည်။ တူရကီ သင်္ဘော ဆောက်လုပ်ရေး လုပ်ငန်း၏ အဓိက ဖောက်သည်နိုင်ငံများမှာ မော်လ်တာနိုင်ငံ၊ မာရှယ်ကျွန်းစုနိုင်ငံ၊ ပနားမားနိုင်ငံနှင့် ယူကေ နိုင်ငံတို့ဖြစ်သည်။

၁၃။ အခြားအဓိကကျသောစီးပွားရေးလုပ်ငန်းများမှာ ဘဏ်လုပ်ငန်း၊ ဆောက်လုပ် ရေးလုပ်ငန်း၊ အီလက်ထရောနစ်ပစ္စည်းထုတ်လုပ်ရေး၊ အထည်အလိပ်လုပ်ငန်း၊ စက် သုံးဆီလုပ်ငန်း၊ ဓာတုပစ္စည်းထုတ်လုပ်မှုလုပ်ငန်း၊ အစားအသောက် ထုတ်လုပ် ရေးလုပ်ငန်း၊ သတ္တုတွင်းလုပ်ငန်း၊ သံမဏိလုပ်ငန်းနှင့် စက်ပစ္စည်း ထုတ်လုပ်ရေး

လုပ်ငန်းတို့ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံခြားတိုက်ရိုက်ရင်းနှီးမြုပ်နှံမှုတန်ဖိုး မှာ အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၁၅ ဘီလီယံဖြစ်သည်။

လူဦးရေနှင့်လူနေထိုင်မှု

၁၄။ တူရကီနိုင်ငံ၏ လူဦးရေမှာ ၇၄ သန်းခန့်ရှိကာ လူဦးရေ၏ သုံးပုံတစ်ပုံမှာ မြို့နေလူတန်းစားဖြစ်သည်။ နှစ်စဉ်လူဦးရေ တိုးတက်မှု နှုန်းမှာ ၁.၃ ရာခိုင်နှုန်းဖြစ်သည်။ လူဦးရေသိပ်သည်းဆမှာ ၁ကီလိုမီတာ တွင် ၉၇ ယောက်ဖြစ်သည်။ တူရကီနိုင်ငံ၏ မြို့တော်ဖြစ်သော အီစတန်ဘူလ်မြို့သည် ဥရောပတိုက်တွင် တတိယမြောက် အကြီးဆုံးမြို့တော်ဖြစ်သည်။

၁၅။ တူရကီနိုင်ငံတွင် လူဦးရေအများပြားဆုံး လူမျိုးစုမှာ မျိုးရင်းတူခပ်လူမျိုး များဖြစ်ကာ လူဦးရေ၏ ၇၀ မှ ၇၅ ရာခိုင်နှုန်းဖြစ်သည်။ အများစုမှာ အစ္စလာမ် ဘာသာဝင်များဖြစ်ပြီး အစ္စလာမ်မဟုတ်သော လူနည်းစုအနေဖြင့် အာမေးနီးယား၊ ဂရိနှင့် ဂျူးလူမျိုးများ နေထိုင်သည်။ အခြားလူမျိုးစုများမှာ အယ်ဘေးနီးယန်း၊ အာရပ်၊ အဆီးရီးယား၊ ပါးရှန်း၊ ယာဇီဒစ်၊ ဂျော်ဂျီယန်း လူမျိုးများလည်း ရောနှောနေထိုင်လျက်ရှိပါသည်။ နိုင်ငံ၏ အရှေ့ဘက်နှင့် အရှေ့တောင်ဘက်တွင် ဒုတိယလူဦးရေအများဆုံးဖြစ်သော ကာဒ်လူမျိုးများ နေထိုင်ကြပါသည်။ ထိုဒေသများကို တာဒ်ကာဒစ်စတန်နယ်မြေများဟုခေါ်တွင်ပါသည်။

၁၆။ တူရကီနိုင်ငံတွင် ပြည်ပမှရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်သူဦးရေသည် ၂.၅ ရာခိုင်နှုန်းအထိရှိသည်။ ကမ္ဘာပေါ်တွင် ဒုက္ခသည် အများဆုံး လက်ခံထားသော နိုင်ငံဖြစ်ကာ ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် ဆီးရီးယားဒုက္ခသည်ဦးရေ ၂.၅ သန်း အထိ လက်ခံထား ပါ သည်။ တူရကီနိုင်ငံ ၏ ရုံးသုံးဘာသာစကားမှာ တာဒ်ဘာသာစကားဖြစ်ကာ ကာမန်ဂျီနှင့် ကာဒစ်ဘာသာစကားများ ကိုလည်း မိခင်ဘာသာစကားများအဖြစ် အများအပြားပြောဆိုသုံးစွဲကြပါသည်။

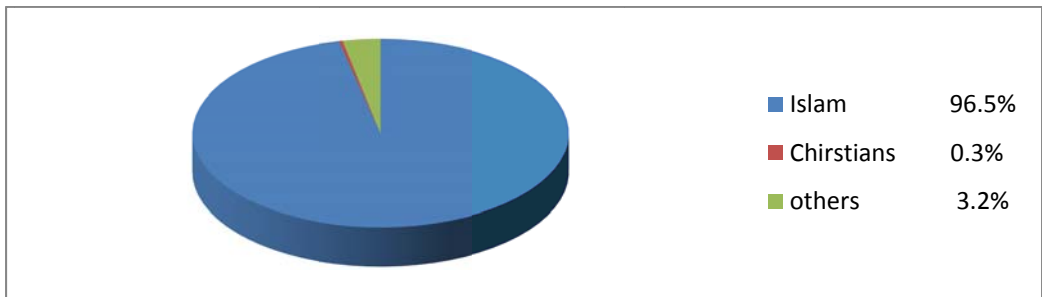

တူရကီနိုင်ငံ၏ မြို့ကြီးများအလိုက်လူဦးရေအခြေပြဇယား

Rank	Name	Province	Pop.	Rank	Name	Province	Pop.
1	Istanbul	Istanbul	13,820,334	11	Kayseri	Kayseri	880,255
2	Ankara	Ankara	4,474,305	12	Eskişehir	Eskişehir	670,544
3	İzmir	İzmir	2,828,927	13	Gebze	Kocaeli	582,352
4	Bursa	Bursa	1,769,752	14	Şanlıurfa	Şanlıurfa	551,511
5	Adana	Adana	1,645,965	15	Denizli	Denizli	540,000
6	Gaziantep	Gaziantep	1,465,019	16	Samsun	Samsun	523,192
7	Konya	Konya	1,138,609	17	Kahramanmaraş	Kahramanmaraş	458,628
8	Antalya	Antalya	1,027,551	18	Adapazarı	Sakarya	449,290
9	Diyarbakır	Diyarbakır	906,013	19	Malatya	Malatya	425,000
10	Mersin	Mersin	898,813	20	Erzurum	Erzurum	381,104

ဘာသာရေး

၁၇။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ လွတ်လပ်စွာ ကိုးကွယ်ခွင့်ကို ပြဋ္ဌာန်းထားသော်လည်း ပြီးခဲ့သောနှစ် အနည်းငယ်အတွင်း အစ္စလာမ်ပါတီများ နေရာရ လာခြင်းနှင့် အတူဘာသာရေးသည်ထိလွယ်ရှလွယ်သော အကြောင်းအရာတစ်ရပ်ဖြစ်လာပါသည်။ နိုင်ငံ၏ ၉၆ ရာခိုင်နှုန်းမှာ အစ္စလာမ်ဘာသာဝင်ဖြစ်ပြီး အများစုမှာ ဆွန်နီမူဆလင် ဘာသာဝင်များဖြစ်ကြသည်။ အခြားလူနည်းစု ဘာသာဝင်များမှာ ခရစ်ယာန် နှင့် ရေဝတီဘာသာဝင်များဖြစ်သည်။ ကိုးကွယ်မှု အလိုက်ရာခိုင်နှုန်းကို အောက်ပါအတိုင်း ဖော်ပြထားပါသည်-

မြန်မာနိုင်ငံနှင့် တူရကီနိုင်ငံ၏ ဆက်ဆံရေး

၁၈။ မြန်မာနိုင်ငံနှင့်တူရကီနိုင်ငံအကြားရှိ သံတမန်ဆက်ဆံရေးကို ၁၉၅၈ခုနှစ်တွင် တည်ထောင်ခဲ့ပါသည်။ ၂၀၁၂ခုနှစ်၊ မတ်လ ၉ရက်နေ့၌ မြန်မာနိုင်ငံတွင် တူရကီသံရုံးကို မဖွင့်လှစ်မီ ဘန်ကောက်မြို့ရှိ တူရကီသံရုံးမှ မြန်မာနိုင်ငံနှင့်ဆက်ဆံရေးကို ပူးတွဲ လုပ်ဆောင်ပေးပါသည်။ တူရကီနိုင်ငံတွင်လည်း မြန်မာနိုင်ငံသံရုံးမရှိသဖြင့် ကိုင်ရိုမြို့ရှိ မြန်မာနိုင်ငံသံရုံးမှ တူရကီနိုင်ငံနှင့် ဆက်ဆံရေးကို ပူးတွဲလုပ်ဆောင်ပေးပါသည်။

၁၉။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် တူရကီသံရုံးကို ဖွင့်လှစ်ပြီးနောက် တူရကီနိုင်ငံဝန်ကြီးချုပ် H.E Ahmet Davutogluသည် မြန်မာနိုင်ငံသို့ ၂၀၁၂ခုနှစ်နှင့် ၂၀၁၃ခုနှစ်များတွင် နှစ်ကြိမ် တိုင်တိုင် လာရောက်လည်ပတ်ခဲ့ပါသည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကာလအတွင်း တူရကီ စစ်သားများကို မြှုပ်နှံထားသည့် စစ်သင်္ချိုင်းနှစ်ခုရှိပါသည်။ သရက်မြို့ရှိ စစ်သင်္ချိုင်းကို ပြန်လည်တည်ဆောက်ထားပြီး မိတ္ထီလာမြို့ရှိစစ်သင်္ချိုင်းကို ပြန်လည် ထိန်းသိမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်ကို အနာဂတ်တွင် လုပ်ဆောင်နိုင်ရန် မျှော်လင့်လျှက်ရှိပါသည်။

၂၀။ မြန်မာနိုင်ငံနှင့်တူရကီနိုင်ငံအကြားရှိ စီးပွားရေးနှင့် ကုန်သွယ်မှုဆိုင်ရာ ဆက် ဆံရေး တွင် အကန့်အသတ်များရှိပါသည်။ ၂၀၁၄ခုနှစ်တွင် တူရကီနိုင်ငံမှ မြန်မာနိုင်ငံသို့ ပြည်ပပို့ကုန် စုစုပေါင်းမှာ အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၃၇,၈သန်းနှင့် မြန်မာနိုင်ငံမှ တူရကီနိုင်ငံသို့ သွင်းကုန်စုစုပေါင်း မှာ အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၉၇သန်းရှိပါသည်။

၂၁။ တူရကီနိုင်ငံသို့ အဓိကသွင်းကုန်များမှာ အထူးယက်လုပ်ထားသောချည်မျှင်များ၊ ဇာများ၊ အလှဆင်ထားသောသစ်သားများ(tapestry wood)၊ သစ်သားပစ္စည်းများ၊ ထင်းမီးသွေးတို့ ဖြစ်သည်။ တူရကီမှပို့ကုန်များမှာ စက်ပစ္စည်းများ၊ ဘွိုင်လာ၊ သံနှင့်သံမဏိပစ္စည်းများ၊ နို့ထွက်ပစ္စည်းများ၊ ဥ၊ ပျားရည်နှင့် စား၍ရသော အသားကုန်များ၊ လျှပ်စစ်ပစ္စည်းများ၊ ဆေးဝါးထုတ်ကုန် တို့ဖြစ်သည်။

၂၂။ မြန်မာနိုင်ငံတွင်လုပ်ကိုင်နေသည့် တူရကီကုမ္ပဏီ ၂ခု ရှိပါသည်။ ၂၀၁၄-၂၀၁၅ခုနှစ် ပညာ သင်နှစ်အတွင်း Turkiye Scholarship အကူအညီဖြင့် တူရကီ တက္ကသိုလ်များ တွင် မြန်မာ ကျောင်းသား ၆ဦး ပညာသင်ကြားခဲ့သည်။ ၂၀၁၄ခုနှစ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၌

တူရကီနိုင်ငံသား ၁၀၀ ဦး နေထိုင်လျက်ရှိပြီး တူရကီနိုင်ငံတွင် နေထိုင်ခွင့်တောင်းသူ မြန်မာနိုင်ငံသားစုစုပေါင်းမှာ ၅၆ဦး ဖြစ်သည်။

၂၂။ တူရကီနိုင်ငံသည် ၂၀၁၂ခုနှစ်မှစတင်၍ မြန်မာနိုင်ငံရှိ မူဆလင်အရေး (အထူးသဖြင့်) ရိုဟင်ဂျာအရေးတွင် နီးနီးကပ်ကပ် ပါဝင်လျက်ရှိသည်။ တူရကီနိုင်ငံသည် နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများနှင့် မြန်မာနိုင်ငံကြား လူ့အခွင့်အရေးနှင့်ပတ်သက်သည့် ဆွေးနွေးမှုများတွင် တက်ကြွ စွာပါဝင်ခဲ့သည်။

၂၃။ ၂၀၁၂ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလမှစတင်၍ တူရကီနိုင်ငံမှ မြန်မာနိုင်ငံသို့ လူသားချင်းစာနာ ထောက်ထားမှုအတွက် အကူအညီပေးရန် အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၆သန်းကျော် လှူဒါန်းခဲ့ပြီး တူရကီ နိုင်ငံသည် လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှုဆိုင်ရာ အကူအညီပေး ရေးစီမံကိန်းများကို နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါ သည်။

